

ก้นพลู เชี่ยนหมาก ปากออด

พจนานุกรมศัพท์

วัฒนธรรมเก่าแก่ที่มีร่วมกันของคนเอเชียอย่างหนึ่งก็คือ การกินหมาก ร่องรอยที่เป็นหลักฐานสำคัญของวัฒนธรรมดังกล่าวนี้คือ เชี่ยนหมาก (พานหมาก หรือขันหมาก) ที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นไม่เพียงประโยชน์ใช้สอย หากแต่เป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น และเป็นสิ่งที่แสดงถึงสุนทรียะและจินตนาการของช่างฝีมือ ความหลากหลายและความประณีตของเชี่ยนหมาก บ่งบอกถึงความหมายและความสำคัญของการกินหมาก ที่เป็นมากกว่ากิจกรรมที่ทำเพื่อความเพลิดเพลินหรือเพื่อแก้อาการง่วงเหงาหาวนอน เพราะหากจะพิจารณาในมิติทางวัฒนธรรมแล้ว จะพบว่าการกินหมากมีบทบาทไม่น้อยในสังคมและในชีวิตประจำวันของผู้คนหลายภูมิภาคในเอเชีย ทั้งในประเพณี พิธีกรรม คติความเชื่อ การรักษาโรค ความงามชนชั้น และความสัมพันธ์ ไปจนถึงมารยาทและการเข้าสังคม ในอดีตนั้นการกินหมากแพร่หลายในทุกชนชั้น ดังนั้นเชี่ยนหมากจึงมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งในเรื่องวัสดุที่ใช้และระดับของความวิจิตรและประณีต และนั่นจึงเป็นเครื่องยืนยันได้อย่างดีว่า เชี่ยนหมากไม่ได้เป็นเพียงอุปกรณ์เครื่องใช้ แต่ยังเป็นเครื่องแสดงฐานะศักดิ์ของผู้เป็นเจ้าของด้วย เชี่ยนหมากมีทั้งที่ทำจากไม้ ตกแต่งด้วยลายสลัก ลายประดับมุก หรือถมลาย หรือทำจากไม้ไผ่ กล้วย ย่านลิเภา น้ำเต้า กะลามะพร้าว หรือทำด้วยโลหะมีค่า นาก เงิน ทอง ที่มีลวดลายสวยงาม ใช้ในหมู่ขุนนางและคหบดี อีกทั้งยังเป็นเครื่องราชูปโภค (พานพระขันหมาก) อันเป็นเครื่องประกอบพระเกียรติยศ

เชี่ยนหมากมักมีลักษณะเป็นทรงพานหรือกระบะที่มีขอบสูง เป็นรูปวงกลมหรือสี่เหลี่ยม เชี่ยนหมากหรือที่ในภาคเหนือและภาคอีสานของไทย เรียกว่าขันหมาก คือ ภาชนะใช้สำหรับวางอุปกรณ์ในการกินหมาก มีอยู่ 5-7 ชั้น ได้แก่ ชองพล เต้าปูน กรรไกรหนีบหมาก ตะบันหมาก ตลับสีผึ้ง ผอบที่ใช้ใส่หมาก ยาเส้น และเครื่องหอม (เช่น พิมเสน การบูร ชะเอมแล้วแต่ความนิยมของแต่ละท้องถิ่น) ส่วนอุปกรณ์อื่นๆ เช่น มีดเจียนหมาก ผลหมาก ผ้าเช็ดปาก อาจถูกจัดเก็บไว้ในส่วนที่เป็นเชิงอยู่ด้านล่างคือในดินเชี่ยน และอุปกรณ์อีกชิ้นหนึ่งที่สำคัญในการกินหมากคือ กระโถนบัวรดน้ำหมาก ที่มักทำจากโลหะ

การกินหมาก เป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ที่พบจากตะวันออกสุดคือ ตั้งแต่ชายฝั่งตะวันออกของทวีปแอฟริกา คือบนเกาะมาดากัสการ์ (Madagascar) มาถึงเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด ซึ่งรวมจินตอนใต้ ปาปัวนิวกินี (Papua New Guinea) ไปตะวันตกสุดคือถึงเกาะซานตาครูซ (Santa Cruz Island) ในทะเลแปซิฟิก (Rooney, 1993:12) แม้ว่าปัจจุบันการกินหมากไม่แพร่หลายเหมือนในอดีต ยกเว้นในบางประเทศอย่าง อินเดีย ปากีสถานและไต้หวัน ที่ยังมีคนจำนวนมากที่นิยมกินหมาก ซึ่งในจำนวนนั้นไม่ใช่เฉพาะผู้สูงอายุ แต่ในประเทศที่การกินหมากลดน้อยลงอย่างในประเทศไทย หมากพลูยังคงมีบทบาทในพิธีกรรมความเชื่อ โดยเฉพาะในงานมงคลและพิธีกรรมที่มีการเซ่นสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คนที่กินหมากในปัจจุบัน ส่วนมากไม่ได้ใช้เชี่ยนหมากแล้ว อาจใช้ภาชนะในรูปแบบอื่นแทน แม้ว่าจะยังมีงานหัตถศิลป์บางประเภทที่ยังทำเชี่ยนหมากอยู่ อย่างเช่น งานทองเหลือง และงานเซรามิค แต่ใช้เป็นเครื่องประดับบ้านเรือนมากกว่าการใช้งานจริง ๆ ส่วนเชี่ยนหมากเก่าที่เคยถูกใช้งานจริง กลายเป็นสิ่งของสะสมนับตั้งแต่ยุค

อาณาจักรมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ อุดม
ลักษณะ สุนทรภู่ ได้กล่าวไว้ในบทความ
ของเธอในหนังสือเล่มนี้

การกินหมาก ไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดว่า
เริ่มต้นมาตั้งแต่เมื่อไร หรือแพร่หลายมา
จากถิ่นใด เคยมีสมมติฐานว่าเริ่มมาจาก
อินเดีย จากหลักฐานวรรณกรรมภาษา
บาลี อายุราว 500 ปีก่อนคริสตกาล นับ
เป็นเอกสารเก่าแก่ที่สุดที่กล่าวถึง พลู
แต่เมื่อพิจารณาคำที่ใช้เรียก หมากและ
พลู ในภาษาที่ใช้ในอินเดีย พบว่าไม่มี
ความหลากหลาย อีกทั้งยังไม่พบต้น
หมาก-ต้นพลูที่เป็นสายพันธุ์ป่า แสดงว่า
หมากและพลูไม่ใช่พืชท้องถิ่นในอินเดีย
ดังนั้นสมมติฐานในเรื่องนี้จึงเปลี่ยนไป
ประกอบกับมีการค้นพบทางโบราณคดี
และการศึกษาด้านพฤกษศาสตร์และ
ภาษาศาสตร์ ที่ผลการศึกษาสะท้อนว่า
ภูมิภาคที่เป็นแหล่งเริ่มต้นการกินหมาก
น่าจะเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะ
ในแถบภาคพื้นสมุทร แหล่งที่
พบต้นหมากและต้นพลูสายพันธุ์ป่าคือ
มาเลเซีย ในทางภาษาศาสตร์ ชื่อเรียก
หมากและพลู ที่พบหลากหลายที่สุดคือ
ในอินโดนีเซีย ซึ่งชื่อเรียกเหล่านั้นไม่ได้
มาจากภาษาสันสกฤต แต่เป็นภาษาพื้น
เมือง ในขณะที่หลักฐานทางโบราณคดี
ที่เก่าแก่ พบทั้งในภาคพื้นทวีปและใน
หมู่เกาะ เช่น ที่ถ้ำผี จ.แม่ฮ่องสอน ที่มี
การขุดค้น และพบซากพืชจำนวนมาก
รวมทั้งหมากคือ ส่วนเปลือกและขี้ของ
ผลหมาก (Gorman, 1970:100) ใน

เวียดนามพบโครงการตุกมนุษย์ที่มีฟันดำ และพบ
ซากขานหมากจากแหล่งในวัฒนธรรมยุคหินใหม่
ฟ่งเหียง (Phung Nguyen Culture) อายุราว
3,000-4,000 ปี และยังพบภาชนะสำริดรูปทรงคล้าย
กระโถนบัวน้ำหมาก (bronze spittoon) ในแหล่ง
โบราณคดีวัฒนธรรมดงเซิน (Dong Son Culture)
อายุราว 2,000 ปี อีกด้วย (Nguyen, 2006: 500)
และหลักฐานบนหมู่เกาะที่เป็นร่องรอยของการกิน
หมากมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ คือจากโครงกระดูกที่มีฟัน
ดำ พบที่ฟิลิปปินส์ในแหล่งโบราณคดีอายุราว 5,000
ปี (Bellwood 1979 อ้างใน Rooney, 1993: 22)
และบนเกาะไต้หวัน อายุราว 4,000 ปี (Wang 2008)
และเกาะเซนต์แมทธิส (St. Matthias Island) ใน
ปาปัวนิวกินี อายุราว 3,500 ปี (Kirch et al. 1997
อ้างถึงใน Lichtenberk, 2016:352) อย่างไรก็ตาม
หลักฐานที่พบในบริบทโบราณคดีนั้น ไม่อาจใช้เป็น
สิ่งยืนยันถึงการเป็นแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมการ
กินหมากได้ เพราะหลักฐานที่พบนั้น อาจจะเป็นการ
รับเอาวัฒนธรรมจากแหล่งอื่นมาก็เป็นได้ ดังนั้น จึง
ต้องอาศัยหลักฐานทางภาษาศาสตร์และพฤกษศาสตร์
ประกอบด้วย

การกินหมาก หากจะเรียกให้ถูกต้องคือ การเคี้ยว
หมาก เพราะไม่ได้เป็นการกินแบบกินอาหารให้อิ่มท้อง
หากแต่เป็นการเคี้ยวอยู่ในปากเพื่อความเพลิดเพลิน
ระหว่างที่เคี้ยวหมากจะเกิดน้ำลายเป็นน้ำหมากสีแดง
ซึ่งจะถูกบ้วนออกมา หมากจะถูกเคี้ยวจนกระทั่งมีรส
จืดจึงค่อยคายขานหมากออกมา คำว่า ‘กินหมาก’ ใน
บางวัฒนธรรมเรียกว่า ‘กินพลู’ อย่างเช่น ภาษามอญ
พม่า มลายู ฮินดูสตานี และจีน มีเฉพาะในภาษาไทย
และภาษาเขมรที่ใช้ ‘กินหมาก’ ซึ่งอาจจะสะท้อนวิถี
กินหมากที่แตกต่างกัน คนไทยกับเขมร อาจจะกิน
หมากก่อนแล้วจึงกินพลูตาม ในขณะที่ในวัฒนธรรมอื่น

กินหมากที่ห่อด้วยใบพลู จึงเรียกว่ากินพลู หรือกินใบพลู (ขวัญใจ เอ็มใจ, 2537:103) ‘หมาก’ ที่ห่อเป็นคำ (betel quid) นั้น มีส่วนประกอบสำคัญ 3 อย่างด้วยกัน คือ หมาก ใบพลู และปูน ซึ่งหมากที่ใช้ คือ เม็ดในของผลหมาก ที่นำมาผ่าครึ่ง หรือ ผานเป็นชิ้นบาง ๆ แล้วห่อด้วยใบพลูที่โคนและปลายใบถูกเด็ดออก แล้วป้ายด้วยปูนขาวหรือปูนแดง นอกจากส่วนประกอบทั้ง 3 แล้ว บางภูมิภาคอาจใส่เปลือกไม้ลงไปด้วย เช่น เปลือกสีเสียด เปลือกแสนคำ เปลือกตะเคียน เปลือกพะยอม หรือแก่นคูณ แล้วแต่ความนิยมในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มความฝาด หรืออาจปรุงรสเพิ่มด้วยการใส่เครื่องหอมหรือเครื่องเทศลงไป สมัยต่อมาที่ยาเส้นเริ่มเป็นที่แพร่หลาย บางคนใช้ยาเส้นมาประกอบการเคี้ยวหมากด้วย คือใช้ยาเส้นจับเป็นก้อนเล็ก ๆ ใช้สีฟันทำความสะอาดก่อนและหลังกินหมาก หรือใช้เช็ดปากกระหว่างเคี้ยวหมากเวลารู้สึกว่าน้ำหมากจับปาก แล้วจุกก่อนยาเส้นไว้ที่มุมปากด้านใดด้านหนึ่ง (ขวัญใจ เอ็มใจ, 2537:94-5; Rooney, 1993:26)

ชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อพบเห็นการกินหมากของคนท้องถิ่นต่างเกิดความสงสัยยิ่งนัก จากบันทึกของชาวตะวันตกตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 ที่กล่าวถึงต้นหมากที่ปลูกกันมากพบเห็นจนชินตา และสงสัยว่าทำไมคนจึงนิยมเคี้ยวหมากกันมากนัก ทั้งที่รสชาติของมันทั้งเผ็ด ฝาด และขม มีหน้าซำยังทำให้ฟันเป็นสีดำ และปากก็เปรอะเปื้อนด้วยน้ำหมากสีแดง ชาวตะวันตกบางคนสนใจใคร่รู้เรื่องนี้มาก บ้างพยายามทำความเข้าใจว่า ทำไมหมากพลูจึงเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวัน ที่นอกเหนือจากการเคี้ยวเพื่อทำให้ลมหายใจสดชื่น ร่างกายกระปรี้กระเปร่า ช่วยรักษาฟันให้แข็งแรงแล้วมันยังแทรกเข้าไปมีบทบาทสำคัญในประเพณีและ

พิธีกรรมต่าง ๆ ของคนท้องถิ่นด้วย แต่ชาวต่างชาติบางรายกลับเห็นว่า การเคี้ยวหมากทุกที่ทุกเวลาของชาวอุษาคเนย์เป็นเรื่องแปลกประหลาด และพรรณนาออกไปในทางรังเกียจว่าทำให้ดูสกปรก (ดู Rooney, 1993) ในบันทึกของ เซอร์จอห์น เบอริง (Sir John Bowling) กล่าวเปรียบเทียบไว้ว่า คนสยามติดหมากมากถึงขนาดที่ว่า คนที่กำลังหิวข้าว ถ้าจะให้เลือกระหว่างกินข้าวกับกินหมาก เชื่อว่าเขาจะต้องเลือกกินหมากเป็นแน่ (Bowling, 1857:114)

ทำไมหมากพลูต้องกินกับปูน ปูนกินหมากเป็นส่วนผสมชนิดเดียวในหมากพลูที่ไม่ใช่พืช ไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดถึงที่มาและเหตุผลในการใช้ปูนในการกินหมากพลู ปูนขาวหรือปูนกินหมากได้มาจาก หินปูนหรือเปลือกหอยน้ำจืดหรือหอยทะเล ที่นำไปเผาแล้วบดให้ละเอียด จากนั้นนำไปผสมน้ำจนเนื้อปูนมีลักษณะข้นเป็นเนื้อเดียวกัน ปูนกินหมากที่เป็นสีแดงได้จากการผสมขมิ้นหรือยี่ห่วยลงไป (Rooney, 1993:25) หรืออาจปรุงให้มีรสชาติและกลิ่นหอมด้วยพิมเสน ใบเนียม หรือเพิ่มความฝาดของปูนด้วยยางสีเสียด (ขวัญใจ เอ็มใจ, 2537:99) ปูนที่มีสีแดงโดยธรรมชาติพบเพียงไม่กี่แห่ง ในประเทศไทยพบที่จังหวัดราชบุรี (วีระเดช คชเสนีย์, 2558) ปูน นอกจากใช้กินหมากแล้ว ยังนำไปใช้ประโยชน์อื่น ๆ ได้อีกมากมาย รวมทั้งมีสรรพคุณทางยาเช่นเดียวกับหมากและพลูด้วย น้ำปูนใส สามารถใช้แช่ผักผลไม้ให้เนื้อแข็ง หรือไม่นิมนจนและเวลานำไปปรุงด้วยความร้อน และที่สำคัญน้ำปูนใสยังเป็นสมุนไพรจากแร่ธาตุที่ใช้เป็นส่วนผสมของยาพื้นบ้าน ที่ใช้ทั้งทาภายนอกและผสมน้ำดื่ม เพื่อบรรเทาหรือแก้อาการของโรคต่าง ๆ เช่น ใช้สมานแผล รักษาโรคผิวหนัง ถอนพิษ แก้ไขข้ออักเสบ และเป็นกระสายแก้โรคบิด เป็นต้น (สุปรีชา กลิ่นพูน, 2550) การใส่ปูนในหมากพลูนั้น ทำให้น้ำหมากเป็นสีแดง

หากไม่ใส่ปูน น้ำหนักจะไม่มีสี ชาวปาปัวนิวกินีในยุคหนึ่ง ที่การกินหมากของคนพื้นเมืองเป็นเรื่องที่ต้องหลบซ่อน การกินหมากโดยไม่ใส่ปูน ก็เพื่อปิดบังไม่ให้พวกมิชชันนารีรู้ว่ายังไม่เลิกกินหมากนั่นเอง (Lichtenberk, 2016:336)

สรรพคุณทางยาและประโยชน์ทั้งหลายของปูนกินหมากที่บอกต่อกันมานี้ ยังไม่สามารถตอบคำถามได้ชัดเจนว่า ทำไมจึงต้องกินหมากพลูพร้อมกับปูน มีตำนานที่น่าสนใจของเวียดนาม เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับจุดกำเนิดของการกินหมาก ที่มีส่วนประกอบ 3 อย่างคือ หมาก พลูและปูน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ ความรักและความภักดี เป็นตำนานที่กล่าวกันว่าย้อนไปในสมัยกษัตริย์สูง (King Hùng) คือราว 3,000 ปีมาแล้ว มีชายหนุ่ม 2 คนเป็นพี่น้องฝาแฝดกัน กำพร้าพ่อแม่ตั้งแต่เด็ก เมื่อโตเป็นหนุ่มได้เดินทางไปต่างหมู่บ้าน สองพี่น้องเกิดไปพึงใจรักหญิงสาวคนเดียวกัน แต่แฝดผู้น้องเสียสละให้แฝดผู้พี่ได้สมหวัง และได้แต่งงานกับหญิงสาวผู้นั้น แต่หลังจากพี่ชายแต่งงาน แฝดผู้น้องก็รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจว่าพี่ชายสนใจแต่ภรรยาไม่ค่อยสนใจตนเท่าไร เขาจึงตัดสินใจกลับบ้านเดิม โดยไม่บอกกล่าวกับพี่ชาย เมื่อเดินมาถึงกลางป่า พบน้ำพุบ่อใหญ่ที่ลึกมาก เขาไม่มีทางที่จะข้ามไปได้ จึงได้แต่ร้องไห้เสียใจจนตายอยู่ตรงนั้น กลายเป็นต้นหมากขึ้นอยู่ตรง

ปากแม่น้ำ ต่อมาพี่ชายไม่พบน้องชายที่บ้านก็ออกตามหา เมื่อเดินไปถึงกลางป่าเป็นที่เดียวกับที่น้องชายไป เขาพบต้นหมากแล้วล้มลงตรงนั้นและตายกลายเป็นหินปูนที่โอบต้นหมากไว้ ภรรยาของเขาออกตามหาสามีและน้องชาย เข้าป่าไปถึงจุดเดียวกันนั้น พบหินปูน เธอจึงได้แต่ร้องไห้และโอบกอดไว้จนตาย เธอกลายเป็นต้นพลูอยู่ตรงนั้น ขึ้นคู่กับต้นหมากโดยมีหินปูนโอบล้อมไว้ พอถึงหน้าแล้งต้นไม้อื่นแห้งตายหมด แต่ต้นหมากและต้นพลูกลับเจริญเติบโตและเขียวชอุ่ม นั่นก็เพราะมีหินปูนโอบล้อมไว้ จึงยังมีความชุ่มชื้นหล่อเลี้ยงต้นไม้ทั้งสองไว้ได้นั่นเอง ต่อมากษัตริย์สูงได้ทรงทราบเรื่องราวของคนทั้งสาม เกิดความประทับใจ สั่งให้คนไปเอาหมากพลูและปูนมา พอพระองค์รับหมากพลูมาก็เข้าพระโอษฐ์แล้วทรงเคี้ยว ทรงรู้สึกได้ถึงความผาสุก นับแต่นั้นเป็นต้นมา คนก็หันมากินหมากพลูกัน (Rooney, 1993:20) ในตำนานเดียวกัน แต่คนละพื้นที่จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไป บางตำนานกล่าวว่าพ่อแม่ของหญิงสาวรู้ข่าวว่าทั้งสามคนหายไป จึงได้ออกตามหา จนไปพบทั้งสามกลายเป็นต้นหมากต้นพลูและหินปูน จึงเสียใจมาก และได้สร้างวัดไว้ที่นั่นเพื่ออุทิศให้กับทั้งสามคน ชาวบ้านละแวกนั้นพอทราบข่าวก็เอาดอกไม้ธูปเทียนไปให้ที่วัด และชื่นชมคนทั้งสามว่า เป็นพี่น้องที่หาทางกลับมาพบกัน และเป็นสามีภรรยาที่มีความซื่อสัตย์ต่อกัน ตำนานเรื่องกำเนิดการกินหมากนี้ มีรายละเอียดเนื้อเรื่องที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ยังคงโครงเรื่องเดิมไว้เพียงสลับบทบาทกันสามคน ระหว่างกลายเป็นต้นหมากต้นพลูหรือหินปูน (ดู Nguyen, 2006:511-2) และน่าสนใจที่ตำนานเรื่องนี้ ในบางพื้นที่มีความเชื่อในทางศาสนาพุทธเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

นอกจากนี้ยังมีตำนานและความเชื่อ เกี่ยวกับการกินหมากที่ต้องเด็ดปลายใบพลูทิ้ง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พบทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บ้างกล่าวว่าปลายใบพลูมีพิษจึงต้องเด็ดทิ้ง จากตำนานว่ามีเจ้าชายองค์หนึ่ง ประชวรเป็นโรคที่รักษาไม่หาย มาวันหนึ่งเห็นใบพลูอยู่ในปาก ก็รู้ว่าใบพลูเป็นไอศถทิพย์จากเทวดา จึงเอาใบพลูมากิน โดยเด็ดปลายใบทิ้งเพราะมีพิษ จากนั้นเจ้าชายก็หายประชวร (Rooney, 1993:24-5) ชาวลัวะในภาคเหนือของไทยก็เช่นเดียวกัน ที่เด็ดปลายใบพลูทิ้ง และมีตำนานเรื่องเล่าถึงการรบระหว่างขุนหลวงวิลังค์กับพระนางจามเทวีว่า ที่ขุนหลวงวิลังค์รบแพ้เพราะถูกกลอุบาย ให้กินหมากที่ห่อด้วยใบพลูที่ถูกสอดเข้าอวัยวะเพศหญิงที่มีประจำเดือน จึงทำให้อ้าคมเสื่อม (พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, 2555:187) มีประเพณีปฏิบัติมากมายที่เกี่ยวกับการกินหมากและการมอบหมากพลูให้แก่กัน ถือเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเริ่มต้นมิตรภาพ การให้เกียรติกัน การไว้น้ำใจเชื่อใจ การแสดงความซื่อสัตย์ การทอไมตรี และที่สำคัญคือการใช้หมากพลูในประเพณีการแต่งงาน หรือแม้แต่ในบางวัฒนธรรมที่ใช้หมากในพิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์ ในการประกาศการตัดขาดความสัมพันธ์ระหว่างคนสายเลือดเดียวกัน โดยการเฉือนผลหมากขาดเป็นสองซีก (Lichtenberk, 2016:337) หรือการใช้ใบพลูในการเสี่ยงทายในการรักษาผู้ป่วยที่มีอาการหนักว่าจะรอดหรือไม่ (มานพ มานะแซม, 2554) นอกจากนี้แล้ว การเตรียมหมากพลูและการจัดเขียนหมากที่พิถีพิถัน นับเป็นการขัดเกลาทางสังคมอย่างหนึ่ง การเขียนหมากจับพลูถือเป็นศิลปะ ที่กุลสตรีในสมัยก่อนต้องฝึกฝนให้ชำนาญ และยังมีความเชื่อว่าบุคลิคนั้นและอุปนิสัยของคนนั้น สามารถดูได้จากลักษณะการพับใบพลูที่ใช้ห่อหมากด้วย กิริยาท่าทางในการห่อหมากถือเป็นมารยาททางสังคมอย่างหนึ่ง ที่บ่งบอกถึงชนชั้น

ทางสังคมและระดับของการอบรมสั่งสอนที่ได้รับ หรือกระทั่งวิธีการส่งและรับหมากพลูก็เช่นกัน แต่ละคนจะต้องตระหนักถึงสถานภาพและความสัมพันธ์ของตน ที่มีต่อผู้รับหรือส่งหมากพลูให้ เพื่อจะได้ปฏิบัติอย่างเหมาะสม หมากพลูมีบทบาทไม่น้อยในการเป็นสื่อความสัมพันธ์ของชายหญิง เริ่มตั้งแต่การแสดงออกถึงความพึงพอใจที่มีต่อกัน หญิงสาวอาจส่งหมากพลูที่ปรุงอย่างดีให้กับชายหนุ่ม ซึ่งอาจให้ผู้อื่นส่งต่อให้ ถือเป็น การแสดงออกโดยนัยว่าเธอรับไมตรีของชายหนุ่มผู้นั้น ขณะเดียวกันเป็นการสร้างความประทับใจให้ได้ประจักษ์ ในความเป็นกุลสตรีของเธอด้วย หมากพลูเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในประเพณีการแต่งงานในหลาย ๆ วัฒนธรรม เช่น ในพิธีการสู่ขอหญิงสาว ที่เจ้าบ่าวต้องจัด ขันหมาก พร้อมด้วยสินสอดทองหมั้นไปมอบให้แก่ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาว หรือบางวัฒนธรรมมีพิธีกินหมากที่พ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายเตรียมไปมอบให้แก่กัน การกินหมากจึงถือเป็นสัญลักษณ์ของการเกี่ยวดองกันของสองครอบครัว (ขวัญใจ เอ็มใจ, 2537:100-1)

การกินหมากช่วยให้เกิดความงามแบบสมัยนิยม การมีริมฝีปากสีแดงที่เกิดจากการกินหมาก โดยทั่วไปต้องใช้เวลานาน กว่าปากจะเป็นสีแดงเหมือนน้ำหมาก ดังนั้นสาว ๆ จึงต้องเอาน้ำหมากมาทาปากเพื่อให้เป็นสีแดง ซึ่งนิยมทำกันในหมู่หญิงสาวชาวพม่า (Rooney, 1993:15) นอกจากปากแดงแล้ว ฟันต้องดำเป็นเงางามและมีสีเรียบสม่ำเสมอ เป็นความงามที่พึงปรารถนาของหญิงสาวในเวียดนาม ซึ่งไม่ได้มาจากการกินหมากทั่ว ๆ ไป หากแต่ต้องมีการย้อมด้วยยางรัก (lacquer) ควบคู่กับการกินหมากไปด้วย จึงจะได้สีสวยสม่ำเสมอตามที่ต้องการ ในเวียดนามบางพื้นที่เคยมีความเชื่อว่า มีแต่ปีศาจเท่านั้นที่มีฟันยาวเป็นสีขาว (Nguyen, 2006:504)

คล้าย ๆ กับในวัฒนธรรมไทยที่ในอดีตนิยมพันด้าย ที่เวลาอธิฐานขอพรจากพระหรือเวลาผู้ใหญ่อุยพรเด็กมัก 'ขอให้มีพันด้ายเหมือนลูหว้า ขอให้มียัญญาเหมือนพระมโหสถ' แล้วเปรียบเปรยพันขาวว่าไม่ใช่พันคน แต่เป็นพันสัตว์

ร่องรอยของวัฒนธรรมการกินหมากในสังคมไทย ยังมีหลงเหลืออยู่มากมาย นอกจากเขียนหมากงาม ๆ ในชุดสะสมของพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ หรือหมากพลูบนถาดโพนที่ใช้เป็นเครื่องเช่นสำเร็จรูปแล้ว ยังมีสุภาษิตและคำพังเพยในภาษาไทย ที่มาจากวัฒนธรรมการกินหมากพลู เช่น 'ขมมันกับปูน' ที่เป็นการเปรียบเปรยคนที่ไม่ลงรอยกัน 'ข้าวยากหมากแพง' หมายถึงภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองที่แม้แต่ข้าวและหมากที่เป็นของทั่วไปยังมีราคาแพงและหายาก 'กินปูนร้อนท้อง' หมายถึงคนที่ทำความผิด แล้วพูดหรือแสดงออกในลักษณะที่ส่อพิรุณ 'อาภัพเหมือนปูน' เปรียบเทียบกับคนที่ทำดีแล้วไม่มีใครมองเห็น เหมือนกับปูนกินหมาก ที่ไม่ค่อยถูกกล่าวถึงหรือมีชื่อเรียกในการกินหมากพลู

ความงามที่ผู้คนปรารถนา ริมฝีปากสีแดงและพันด้ายเป็นเงา ค่อย ๆ กลายเป็นสิ่งล้ำสมัย ไม่เข้ากันกับความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมในแบบตะวันตก ที่เห็นว่าการเคี้ยวหมากทำให้ปากแดงและทอหะ และการบ้วนน้ำหมากลงบนพื้นและถนนหนทาง ทำให้เป็นคราบสกปรกและเสียด

สง่าแก่บ้านเมือง จากนโยบายการสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ตั้งแต่ พ.ศ. 2485 รัฐบาลได้มีประกาศรัฐนิยม เชิญชวนให้ประชาชนปฏิบัติตนให้มีความ 'ศิวิลัย' ทั้งเรื่องการพูดและใช้สรรพนามแทนบุคคล การสวมหมวก การนุ่งขึ้นแทนจกกระเบน รวมถึงการห้ามกินหมากโดยเด็ดขาดด้วย (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2549:219-20) ต้นหมากและต้นพลูจำนวนมากถูกโค่นและถอนทิ้งไป จนหมากพลูกลายเป็นของที่ต้องลักลอบซื้อขายกัน แม้ว่าประกาศฉบับดังกล่าวจะบังคับใช้ได้ไม่นาน เพราะเมื่อสิ้นสุดสมัยรัฐบาลจอมพล ป. คนก็กลับมากินหมากกันเช่นเดิม แต่ถึงกระนั้น การกินหมากก็ลดน้อยลงนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา กระทั่งปัจจุบันการกินหมากกลายเป็นสิ่งที่มีนัยยะถึงความแก่ชราและความล้ำสมัย เพราะการกินหมากพบเห็นเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ที่ส่วนมากอาศัยอยู่นอกเมืองหรือในชนบท

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ 'วัฒนธรรมการกินหมาก' ค่อย ๆ ลบเลือนไปในหลายประเทศ แต่ทว่า 'การกินหมาก' ยังคงได้รับความนิยมในบางประเทศ อย่างเช่นที่ไต้หวัน แต่เดิมการกินหมากแพร่หลายมากในกลุ่มคนพื้นเมือง แต่ปัจจุบันได้แพร่หลายในหมู่คนไต้หวัน (จินฮั่น) ด้วย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน หมากกลายเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับสองรองลงมาจากราย เกษตรกรนิยมปลูกต้นหมากกันมาก เพราะดูแลง่าย และได้ผลผลิตดี มีผู้ค้าหลายรายคิดกลยุทธ์ในการขายด้วยการจ้าง หญิงสาววัยรุ่นหน้าตาดี และแต่งกายแบบนุ่งน้อยห่มน้อยเพื่อดึงดูดลูกค้า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย ลูกค้ากลุ่มใหญ่คือคนที่มียาชีพขับรถ การขายหมากในไต้หวันจะพบเห็นได้ตามชานเมือง มีทั้งที่เป็นร้านขนาดย่อมมีที่ให้ลูกค้านั่ง และเป็นแบบแผงลอยที่ใช้คนเดินเร่ขาย หมากพลูสำเร็จรูปพร้อมเคี้ยว เป็นลูกหมากอ่อนที่ห่อด้วยใบพลู เรียง

อยู่ในถุงพลาสติก รัฐบาลไต้หวันตระหนักถึงการเพิ่มขึ้นของการเกิดโรคมะเร็งในช่องปาก ที่ผลการศึกษาทางการแพทย์ระบุชัดเจนว่าสัมพันธ์กับการกินหมาก อีกทั้งปัญหาอาชญากรรมและการล่องละเมิดทางเพศ ที่เกี่ยวกับการค้าและคนขายหมากพลู รัฐบาลไต้หวันพยายามรณรงค์ในเรื่องนี้ โดยใช้นโยบายต่าง ๆ แทนการห้ามปลูกหมากพลู เพราะไม่ต้องการจะเป็นตัวการทำลายวัฒนธรรมเก่าแก่ของชนพื้นเมือง โครงการหนึ่งที่รัฐบาลให้การสนับสนุนคือ การใช้ประโยชน์จากหมากและพลูในด้านอื่น เช่น การใช้หมากในอุตสาหกรรมสิ่งทอ คือนำหมากมาสกัดสีใช้ย้อมผ้า และใช้พลูและดอกพลูในการประกอบอาหาร เพราะมีสรรพคุณเป็นยา (Wang, 2008)

ทั้งหมดนี้คือ พลวัตของวัฒนธรรมการกินหมาก ที่ถูกปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ตามความรู้ความเข้าใจและความจำเป็นในการใช้งานทางสังคม หมากพลูกลายเป็นเพียงส่วนประกอบในพิธีกรรม มิได้มีความหมายดังเช่นแต่ก่อน เพราะการกินหมากได้หายไปจากชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่ไปแล้ว และเขียนหมาก มีบทบาทและหน้าที่ใหม่ในปัจจุบัน ในฐานะวัตถุจากอดีตที่สวยงามแปลกตา ที่ถูกเก็บสะสม หรือถูกนำมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ที่กำลังท้าทายให้มีการสร้างความหมายและความเข้าใจ ที่ จะทำการเชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- Bowling, J. (1857). *The Kingdom and People of Siam; with a Narrative of the Mission of that Country in 1855* (Vol. 1). London: John W. Parker and Son, West Strand.
- Gorman, C. (1970). Excavations at Spirit Cave, North Thailand: Some Interim Interpretations. *Asian Perspectives*, 13, 79-107.
- Lichtenberk, F. (2016). Did Speakers of Proto Oceanic Chew Betel? *The Polynesian Society*, 107(4), 335-363.
- Nguyễn, X. H. (2006). Betel-Chewing in Vietnam. *Anthropos*, 101, 499-518.
- Rooney, D. F. (1993). *Betel Chewing Tradition in South-East Asia*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- Wang, A. (2008, February 1). Betel Nut Culture Turns Over a New Leaf. *Taiwan Review*. Retrieved from <http://taiwantoday.tw/news.php?post=22189&unit=12,20,29,33,35,45>
- ขวัญใจ เอมใจ. (2537). วัฒนธรรมการกินหมาก นัยของความงาม ความรัก และความดี. *สารคดี*, 10(112), 87-108.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2549). ประวัติการเมืองไทย 2475-2500. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. (2555). เรื่องเล่าจากภาคสนาม. *วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*, 31(2), 179-189.
- มานพ มานะแซม. (2554). ภูเขา อารมณ์ ฟ้อนผี. เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์ม.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2541). เขียนหมากไม้ภาคอีสาน. *ศิลปวัฒนธรรม*, 19(12), 38-40.
- วีระเดช คชเสนีย์. (2558, ธันวาคม 30). ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการผลิตปูนขาว ปูนแดง จ.ราชบุรี. Retrieved from สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์: http://thainews.prd.go.th/website_th/news/news_detail/WNRPT5812310010001
- สุปรีชา กลิ่นพูน. (2550). ปูนแดง...ธาตุวัตถุที่ถูกลืม. *สมุนไพรเพื่อสุขภาพ*, 7(79), 46.

เขียนหมาก / ขันหมาก

1

2

3

1

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1283/2535

เขียนหมาก (ภาคใต้) ทำจากทองเหลือง กระบะรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ก้นลึก มี 2 ชั้น มีลิ้นเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมเป็นตัวแบ่งชั้น มีช่องแคบ ๆ สำหรับวางเครื่องกินหมาก มีโถมีฝาปิด 4 ชั้น เต้าปูน 1 ชั้น ตะบันหมาก 1 ชั้น และกรรไกรหนีบหมาก 1 ชั้น

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

ตัวเขียนหมากสูง 6.8

กว้าง 9.5 ยาว 18.5

2

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1218/2535

กล่องเขียนหมาก (ภาคเหนือ) ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าทำด้วยไม้ แบ่งเป็นช่อง ๆ 5 ช่อง ทุกช่องมีฝาปิด ด้านบนของฝาตกแต่งเป็นสี่เหลี่ยมมุมมนที่จับเป็นเม็ดกลม ตัวเขียนหมากมีหูหิ้วทำด้วยโลหะ มีฐานอยู่ที่มุมทั้ง 4 ด้าน

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

ตัวเขียนหมากสูง 4.9 กว้าง 23.3

3

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 2290/2535

กล่องเขียนหมาก (ภาคเหนือ) ทรง 6 เหลี่ยม ภายในแบ่งเป็นช่องสามเหลี่ยม 6 ช่อง แต่ละช่องมีฝาปิด จุกทำจากกระเบื้องเคลือบสีขาว ทรงกลีบมะเฟือง

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

ตัวเขียนหมากสูง 13.6 กว้าง 28.4

1

เขียนหมาก / ขันหมาก

1

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1283/2535

เขียนหมาก (อีสาน) กระจับปะไม้ทรงสี่เหลี่ยม กลางลำตัวสอบเข้าเป็นเอว ส่วนขาเจาะเป็นช่องแบบฐานสิงห์ ผนังด้านนอกสลักเป็นรูปเลขาคณิตทั้งส่วนบนและส่วนล่าง มีรอยทาสีแดง แต่ลบเลือนไปเกือบหมด ใต้เขียนมีล้อ 4 สำหรับเลื่อน ทำด้วยไม้กลึง ด้านในแบ่ง 3 ช่อง สำหรับใส่อุปกรณ์ 10 ชิ้น ได้แก่ เต้าปูน 2 ชิ้น ไม้ควักปูน 1 ชิ้น ตะบันหมาก 1 ชิ้น สาก 1 ชิ้น กรรไกรหนีบหมาก 1 ชิ้น ตลับ 3 ชิ้น

อายุ ราวพุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

ตัวเขียนหมากกว้าง 25.5 สูง 27.8

2

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1281/2535

เขียนหมาก (อีสาน) กระจับปะไม้ทรงสี่เหลี่ยม ตรงกลางสอบเข้าเป็นเอว ส่วนขาเจาะเป็นช่องแบบฐานสิงห์ ผนังด้านนอกสลักเป็นรูปเลขาคณิต ทาด้วยสีแดง ดำ และขาว ในชุดเขียนมี เต้าปูน 1 ชิ้น ไม้ควักปูน 1 ชิ้น ตลับ 3 ชิ้น และถ้วย 1 ชิ้น

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

ตัวเขียนหมาก กว้าง 20.2 ยาว 20.2 สูง 14.2

3

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1271/2535

เขียนหมาก (อีสาน) กระจับปะไม้ทรงสี่เหลี่ยมแบ่งเป็น 2 ช่อง ส่วนฐานเป็นแผ่นไม้ทั้ง 4 ด้าน แต่ละด้านเจาะโปร่งเป็นรูปโค้ง 2 ช่อง ผนังด้านนอกสลักลวดลายเรขาคณิต และทาสีดำ

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

กว้าง 19.8 สูง 16.4

เขียนหมาก / ขันหมาก

1

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1270/2535

กลีหมาก กระบะไม้ทรงสี่เหลี่ยม ผืนผ้า ก้นลึก ขาเจาะเป็นช่องแบบฐานสิงห์ มีหูหิ้วทำเป็นรูปพญานาค ภายในกระบะแบ่งเป็น 4 ช่อง ภายนอกสลักลายเรขาคณิต กึ่งกลางด้านยาวสลักเป็นรูปไก่อ่ ทาสีดำแดง และขาว

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

กว้าง 16.9 ยาว 26.2 สูง 30.2

2

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1224/2535

ขันหมาก (ภาคเหนือ) เครื่องเงิน ขันทรงกลม ที่ไหล่มีเชิง ก้นสอบ มี 2 ชั้น สานด้วยตอกและเคลือบยางรักหลายชั้น ด้านนอกขูดเป็นลายดอกพุด ด้านในทาร์กแต่ไม่มีการขูดลาย มีฉาดลงรักอยู่ด้านบน สำหรับวางเครื่องกินหมาก มีตลับ 4 ชั้น และถ้วย 1 ชั้น มีการขูดลายดอกพุดเช่นเดียวกับตัวขันหมาก

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

ตัวเขียนหมากสูง 9.8

ปากกว้าง 22.5

3

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1230/2535

ขันหมาก (ภาคเหนือ) เครื่องเงิน รูปขันทรงกลมก้นสอบ ปากค่อม มี 2 ชั้น สานด้วยไม้ด้านในทาชาด ด้านนอกทาชาดแล้วทาร์ก ชิดตกแต่งเป็นลายใบไม้ เป็นลายเส้นสีแดงปนดำ ก้นทาร์ก ด้านบนมีฉาดกลมซ้อนไว้อีกชั้นหนึ่ง สำหรับวางภาชนะใส่เครื่องกินหมาก ฉาดด้านในทาชาด ด้านนอกลงรัก มีตลับ 3 ชั้น เต้าปูน 1 ชั้น และช่องพลู 1 ชั้น

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

ตัวเขียนหมากสูง 7.3

ปากกว้าง 18.5

เขียนหมาก / ขันหมาก

1

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 522/2535

กระปุกเคลือบสีน้ำตาล สันนิษฐานว่าใช้เป็นเต้าปูน ทรงกลมแป้น มีฐานและฝาปิด ตกแต่งเป็นรูปนก บริเวณไหล่ทำเป็นตา จมูก และหาง ผิวด้านนอกเคลือบสีน้ำตาล ด้านข้างมีลายจุดเป็นแนวเฉียง

อายุ พุทธศตวรรษที่ 17-18

ขนาด (ซม.)

สูงรวมฝา 7, ศก.ปาก 3.5, ศก. ลำตัว 9.3, ศก. ฐาน 3.8

2

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 264/2535

กระปุกเคลือบสีน้ำตาล สันนิษฐานว่าใช้เป็นเต้าปูน ทรงกลมแป้น มีฐานและฝาปิด ตกแต่งเป็นรูปนก บริเวณไหล่ทำเป็นตา จมูก และหาง ขอบปากมีสัน ตกแต่งด้วยแถวเส้นคู่ตั้งตรง ช่วงก้นภาชนะมีเชิงสอบเข้า

อายุ พุทธศตวรรษที่ 17-18

ขนาด (ซม.)

สูงรวมฝา 6, ศก. ปาก 3.5, ศก. ลำตัว 8, ศก.ฐาน 3.5

3

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 496/2535

กระปุกเคลือบสีน้ำตาล สันนิษฐานว่าใช้เป็นเต้าปูน ทรงกลม มีฐานและฝาปิด ตกแต่งเป็นรูปนก บริเวณไหล่ทำเป็นตา จมูก และหาง รูปโก่ง รอบขอบปากมีลายจุดเป็นร่องโดยรอบ และร่องเป็นเส้นตั้งตรง

อายุ พุทธศตวรรษที่ 17-18

ขนาด (ซม.)

สูงรวมฝา 5, ศก. ปาก 2.2, ศก. ลำตัว 6, ศก.ฐาน 2.8

4

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1164/2535

เต้าปูนสำริด กระจับอกทรงสูง เชิง
เตี้ย ลำตัวป่อง ฝายอดทรงกลมปิด
ครอบถึงกลางลำตัว ขอบปากส่วน
ฝาตกแต่งด้วยลายกนก ลายเส้นตั้ง
ตรงและลายตาราง

อายุ พุทธศตวรรษที่ 23-24

ขนาด (ซม.)

กว้าง 4.7 สูง 12.6 ลูาน 3.6

5

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1153/2535

เต้าปูนสำริด กระจับอกทรงสูง ลำตัว
ป่อง ฝายอดปิดครอบมีถึงกลางลำตัว

อายุ พุทธศตวรรษที่ 24

ขนาด (ซม.)

กว้าง 4.7 สูง 12.6 ลูาน 3.6

6

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1170/2535

เต้าปูนสำริด ขนาดเล็ก ทรงกระจับอก
ฝาเป็นทรงยอด

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

กว้าง 3.1 สูง 9.2 ลูาน 3.1

เขี่ยนหมาก / ขันหมาก

1

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1163/2535

ไม้ควักปูน แกะสลักเป็นรูปม้า ทา
ขแลคเคลือบไว้

อายุ พุทธศตวรรษที่ 24-25

ขนาด (ซม.)

กว้าง 8 สูง 21

2

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1244/2535

ไม้ควักปูน ด้ามรูปหงส์ ปลายไม้
ทรงใบพาย

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

กว้าง 1.5 ยาว 9.2

3

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1243/2535

ไม้ควักปูน ด้ามรูปไก่ ปลายไม้ทรง
ใบพาย

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

กว้าง 1.2 ยาว 9.6

6

4

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1238/2535

กรรไกรหนีบหมาก ทำด้วยเหล็ก หัวเป็นรูปสิงห์ ด้ามเลี่ยมเงินรูปดอกบัวตูม

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

กว้าง 4.9 ยาว 21

5

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1237/2535

กรรไกรหนีบหมาก ทำด้วยเหล็ก หัวเป็นรูปนก ด้ามทำปลายป้องแหลม

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

กว้าง 4.2 ยาว 22

6

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1281/2535

เขียนหมาก (อีสาน) กระจับไม้ทรงสี่เหลี่ยม ตรงกลางสอบเข้าเป็นเอว ส่วนขาเจาะเป็นช่องแบบฐานสิงห์ ผนังด้านนอกสลักเป็นรูปเลขาคนิต ทาด้วยสีแดง ดำ และขาว ในชุดเขียนมีเต้าปูน 1 ชั้น ไม้ควักปูน 1 ชั้น ตลับ 3 ชั้น และถ้วย 1 ชั้น

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

ตัวเขียนหมาก กว้าง 20.2 ยาว 20.2 สูง 14.2

เขียนหมาก / ชันหมาก

1

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 885/2535

ของพลุดมเงิน ทรงกรวย ส่วนปากมี
ยอดแหลมเป็นลายก้านต่อดอก ไม่มี
ก้านเป็นรูกลวง

อายุ พุทธศตวรรษที่ 24-25

ขนาด (ซม.)

สูง 2.8 กว้าง 7.3 ยาว 11.9

2

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 883/2535

ของพลุดมเงิน ทรงกรวย ส่วนปาก
มียอดแหลมเป็นลายพุกกา

อายุ พุทธศตวรรษที่ 24-25

ขนาด (ซม.)

สูง 3.2 กว้าง 6.1 ยาว 13

3

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 884/2535

ของพลุดมเงิน ทรงกรวย ส่วนปาก
มียอดแหลมเป็นลายมงคลของจีน
ด้านล่างเจาะรู 7 รู

อายุ พุทธศตวรรษที่ 24-25

ขนาด (ซม.)

สูง 3.5 กว้าง 7.9 ยาว 10.5

4

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 880/2535

ซองพลูเงิน ปากเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สอบลง ส่วนปลายม้วน ประดับลายดุนเป็นรูปพันธุ์พฤกษา และสัตว์ในวรรณคดี

อายุ พุทธศตวรรษที่ 24-25

ขนาด (ซม.)

สูง 6 กว้าง 5.8 ยาว 10

5

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 881/2535

ซองพลูเงิน ปากเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สอบลง ส่วนปลายม้วน ประดับลายดุน เป็นรูปพันธุ์พฤกษา และสัตว์ในวรรณคดี

อายุ พุทธศตวรรษที่ 24-25

ขนาด (ซม.)

สูง 5.7 ปากกว้าง 6.2 กว้าง 10.5

6

เลขทะเบียนวัตถุ มร. 1081/2535

กระโถนทองเหลือง ปากแตร ทรงมะเฟือง ปากถอดจากส่วนที่หมุดเชื่อมติดกับส่วนตัว

อายุ พุทธศตวรรษที่ 25

ขนาด (ซม.)

สูง 16.8 เส้นผ่าศูนย์กลางปาก 25.9